

Ole Petter Askheim:
**Hvordan ser det ut over grensen?
Hva finnes av brukerdeltakelse i
de norske
sosialarbeiderutdanningene?**

Växsjö 20.10.2010

Høgskolen
i Lillehammer

Lillehammer University College • hil.no

Hvordan ser det ut over grensen?

- **Kontrast mellom målsettinger/verdigrunnlag (jf IASSW/IFSW og brukeropplevelser)**
- **Kontakt med brukere i praksisperiodene – brukerne møtes som klienter**
- **Empowerment læres gjennom teori**
- **Kontakt med ”feltet” handler mye om kontakt med de ansatte**
- **En god del forskning knyttet til hvordan få til bedre relasjoner mellom utdanning og yrke – teori og praksis. Men svært lite har tatt opp brukerinvolvering i utdanningene.**
- **Jf. Börjeson, Denvall, Heule og Kristiansen (2008:8): ”Enligt såväl svenska som engelska källor är det i första hand som tämligen enstaka föreläsare studenterna kommer i kontakt med personer med egna erfarenheter av social service och utenförskap” – akkurat det samme kunne vært sagt om Norge!!**
- **Med andre ord: Dette er et område der vi har blitt inspirert av svenskene!!**

HUSK-prosjektet (Høgskole- og universitetssosialkontor)

- **Femårig prosjekt (oppstart 2006) med siktemål å styrke kunnskap og kvalitet i sosialtjenesten/NAV (ny arbeids- og velferdstjeneste) ved å utvikle nye og likeverdige samarbeidsformer mellom sosialkontortjenesten/NAV, forskning, utdanning og brukere**
- **Ansvarlig instans: Sosial- og helsedirektoratet/Arbeids- og velferdsdirektoratet.**
- **Brukere, praktikere, forskning og undervisning skal være likestilte parter. De ulike partene innehar kompetanse som er ulik, men som hver på sin måte er av verdi og som samlet sett øker kvaliteten på det sosiale arbeidet**
- **Delt inn i fire lokale prosjekt: Stavangerregionen (ledet av Universitetet i Stavanger), Midt-Norge (ledet av Universitetet i Trondheim og Høgskolen i Sør-Trøndelag), Osloregionen (ledet av Høgskolen i Oslo og Diakonhjemmets sosialhøgskole), Agder (ledet av Universitetet i Agder).**
- **En rekke delprosjekter (ca 40 stk) knyttet til de lokale prosjektene. De lokale prosjektene samarbeider med kommuner og brukere/brukerorganisasjoner i sin region. (NB: For interesserte: de lokale prosjektene har egne hjemmesider).**

HUSK prosjektet forts....

- **Bakgrunn:** Forskning som viser at arbeidet i velferdstjenestene i stor grad er styrt av hverdagsnær kunnskap, og at de viktigste kildene til utøvende praksis kommer fra yrkesutøvernes egen livserfaring, klienter og kolleger.
- **Mål:**
  - Fremme strukturer og arenaer for forpliktende og likeverdig samarbeid mellom forskning i sosialtjenesten.
  - Styrke praksisbasert forskning i sosialtjenesten
  - Styrke kunnskap som grunnlag for praksisutøvelse
  - Bidra til å fremme tjenester som involverer brukere og gir dem innflytelse

Prosjektene profil

- Rettet mot tjenesteutviklingen ute
  - Mange og ulike prosjekter
  - Mye kartleggingsprosjekter – erfaringskunnskap (hvordan brukere/ansatte erfarer sin verden)
  - Kunnskapsutvikling for å utvikle nye praksisformer, evalueringer
  - Forsøk med ”rehabiliterende tilbud” rettet mot ulike brukergrupper
  - Foreløpig vanskelig å si at HUSK har bidratt til utvikling av konkrete modeller/metoder i sosialt arbeid. (Jf Evaluering fra Nordlandsforskning 2010)

Brukerinvolvering

- Deltakelse i prosjektgrupper, styringsgrupper, brukerforum (innflytelse på prosjekter, undersøkelser som gjennomføres), høringsinstans
- Deltakere, medforskere i prosjekter
- HUSK Stavanger: Ansettelse av 3 personer med brukererfaring i 50% stilling som rådgivere
- Dialogmøter, ”meetings between experts”
- Brukere og praktikere har noen timer undervisning på høgskolene/universitetene – men ikke aktiv involvering av brukere som for eksempel studenter

Diakonhjemmet Høgskole: DELTA- prosjektet (2009)

- Valgfritt fordypningsemne for 3. årsstudentene i sosialt arbeid (12 stp)
- Et av 5 valgfrie kurs knyttet til prosjektarbeid som skal utføres i samarbeid med en eller flere samarbeidspartnere – her: personer med brukererfaring
- 6 eksterne og 5 interne studenter
- Eksternstudenter rekruttert gjennom NAV (Ny Arbeids- og Velferdsforvaltning) i en bydel i Oslo
- Internstudenter rekruttert blant studenter som hadde hatt praksis i samme bydel
- Kriterier for opptak av både interne og eksterne studenter: Motivasjon, erfaring og interesse for mennesker og samarbeid
- Evalueringsrapport er under utarbeidelse

Brobyggerstudiet – Årsstudium i brobyggermetodikk (60 studiepoeng)

- Ansvarlig: Diakonhjemmets Høgskole i samarbeid med KREM (Kreativt og Mangfoldig arbeidsliv) – sosialentreprenør og brobyggerorganisasjon av og med mennesker som har erfaring som brukere av offentlige tjenester
- Springer ut av HUSK-prosjektet

Brobyggerstudiet forts...

- **Utgangspunkt: Verdien av å ta i bruk menneskers erfaringer fra roller som klienter, pasienter og brukere i utviklingen av tjenestetilbud i ulike bransjer og sektorer**
- **Mål: Bidra til at folk med brukererfaring fra ulike deler av sosialtjenesten kan ta i bruk sin erfaringskunnskap for å bedre tilbudene i hjelpeapparatet**
- **At studentene skal utvikle, bli bevisst og bruke kunnskaper og holdninger til å bidra konstruktivt og kreativt i samarbeid med brukere, forvaltning og næringsliv. Studentene skal lære å identifisere muligheter og ressurser og å gjennomføre og lede prosesser som brobyggere mellom disse aktørene.**

Brobyggerstudiet forts...

- Målgruppe: Personer som på grunn av ulike livserfaringer ikke kan gå inn i det ordinære yrkeslivet og/eller som har og ønsker å bidra med sin erfaringskompetanse som brobygger i skjæringspunktet mellom leverandører av offentlige tjenester og deres omgivelser
- Oppstart h-2010 med 13 studenter

Innhold

- 9 emner varierende mellom 3 og 14 stp.
  - Prosjektarbeid
  - Kommunikasjon og personlig utvikling
  - Muntlig og skriftlig formidling
  - Sosialt entreprenørskap
  - Konflikt og megling
  - Fysisk og psykisk helse
  - Samarbeid
  - Sorg og krise

Undervisnings- og arbeidsformer

- Varierende: Stor vekt på praktisk og anvendt kunnskap. Forventninger om aktiv deltaking i utforming av studiet. Aktuelle metoder: prosjektarbeid, feltstudier, pbl-inspirerte metoder, gruppearbeid, ferdighetstrening, seminarer og forelesninger.
- Varierende vurderingsformer knyttet til de enkelte emnene – mappeinnlevering (samlemappe/presentasjonsmappe)

Høgskolen i Lillehammer: Empowerment: ansikt til ansikt gir innsikt. (2009 og 2010)

- 5 stp valgемne (3 uker) ved bachelorstudiene ved HiL (barnevern, sosionom, vernepleie)
- Personer med brukererfaring invitert inn til å delta som studenter på like vilkår
- Hensikt: Ansikt til ansikt gir innsikt!

Bakgrunn

- Mismatch mellom målsettinger i helse-/sosialfaglig arbeid og utdanningene til profesjonene – og brukernes opplevelser
- Mål: Empowerment (ressursorientering - mobilisere til makt, kontroll, styring over eget liv)
- Brukeropplevelser: Ydmykelse, skamfullhet i møte med tjenesteapparatet; vi-/de-tenkning; brukerperspektivet filtreres gjennom fagpersonene, mv.
- Brukerinvolvering i utdanningene: Studentene møter brukerne som klienter i praksis, evt gjennom enkeltforelesninger.

Inspirasjon

- Universitetet i Lund: ”Social mobilisering och Förändringsarbete” (sosionom) (F.o.m. 2005)

Ansikt til ansikt – mål:

- Gi nye innsikter for begge grupper om hva marginalisering og utenforskap kan innebære og hvordan det kan utfordres og motvirkes ved at brukerkunnskap og fagkunnskap møtes på en positiv og likeverdig måte
- Mer konkret gi innsikt i:
  - Makt-avmakt i relasjonen bruker – tjenesteyter
  - Hva empowerment innebærer på ulike nivåer (individ-/system)
  - Hvordan brukerkompetanse og fagkompetanse kan komplettere hverandre
  - Hvordan empowerment kan realisere praktisk

Sammensetning

- 1 år: 21 interne – 7 eksterne
- 2. år: 21 interne – 17 eksterne:
NB: Viktig med gode forberedelser i
rekrutteringen av eksterne studenter

Rekruttering

- Interne: Fra bachelorstudiene – studentene måtte søke spesielt og begrunne hvorfor de ville velge emnet
- Eksterne: 14 fra Mental Helse, 5 fra Tyrilistiftelsen(Rus), 2 fra Handikapforbundet, 3 fra kommunalt dagsenter

Innhold

- 3 deler:
  - Oppstartseminar (lunch-lunch) – på nøytral grunn (bli kjent, skape godt læringsklima) – basert på opplevelsesbaserte/erfaringsbaserte tilnærminger (Uttrykkspedagogikk)
  - Forelesninger – diskusjoner i grupper/plenum om ulike temaer knyttet til empowerment
  - Jobbing med arbeidskrav i grupper satt sammen på tvers (interne/eksterne studenter): Ideskisse eller prosjektframlegg som kunne bidra til empowerment av en brukergruppe. Framlegg i plenum.
  - Eksterne studenter med generell studiekompetanse fikk godkjent emnet som en 5 stp videreutdanning (De andre fikk studiebevis).

Evaluering

- Skriftliggjøring av forventninger ved oppstart
- Enkelt evalueringsskjema ved avslutning:
  - I hvilken grad var forventningene oppfylt
  - Om emnet hadde gitt noe annet/utover hva de hadde forventet
  - Hva hadde vært lærerikt/utfordrende ved å samarbeide med eksterne/interne studenter
  - Eventuelle råd når emnet skulle arrangeres på nytt

Resultater

- Forventninger:
  - Begge: Kunnskap om empowerment – hva det innebærer i praksis
  - Interne: Knyttet til framtidig yrkesrolle
  - Eksterne: Knyttet til personlig utvikling

Oppfyllelse av forventninger

- Begge:
  - Forventningene oppfylt og mer til – både faglig og mer personlig – konkretisering av empowermentbegrepet. Nye innsikter i hvilken betydning holdninger og rolleutførelse innen hjelpeapparatet har
- Interne:
  - Hva empowerment betyr i praksis – også utfordringer og dilemmaer knyttet til det – større bevissthet på egen rolle/rolleutførelse/språk – bedre innsikt i hvordan virkeligheten fortoner seg for de eksterne studentene - emnet var krevende, de måtte være mer aktive enn de var vant til i studiene.
- Eksterne:
  - Fått bedre selvtillit – positiv erfaring mht å være student (4 fra det siste kullet søkte/tok kontakt med studieadm. for å vurdere om de var kvalifisert for opptak)

Hva hadde vært lærerik – utfordrende ved samarbeidet

- **Begge:**
  - Godt samarbeid
  - God kontakt i gruppa – ble sammensveisa
  - Barrierer ble bygd ned
  - Samarbeidet med arbeidskravet understrekes
- **Interne:**
  - Læring fra de eksterne – deres erfaringer – ny innsikt om hvordan tjenesteapparatet oppleves fra innsida
  - De eksterne bidro med andre argumenter, brakte viktig kunnskap inn
  - Ny forståelse for de eksterne ressurser og kompetanse
  - Bevissthet om språkbruk
- **Interne:**
  - Interessant læring – ulike bakgrunn – ulike perspektiver
  - Ble behandlet som likeverdige – som *studenter*
  - Fått bedre selvtillit

Utfordringer

- **Interne:**
  - Tilpasse teoretiske kunnskaper til de eksterne bakgrunn, særlig i forberedelsene til arbeidskrav
  - Tøft å møte så mange med sterke historier
  - Opplevelse av forventninger om at de skulle gå inn i en hjelperrolle
  - Dilemma mellom å behandle de eksterne som likeverdige student vs. å høre på deres problemer
- **Eksterne:**
  - Oppfylle forventninger om meningsfulle bidrag
  - Å holde selvtilliten oppe
  - Noen av de interne studentene kan mye teori om empowerment, men er ikke like flinke til å praktisere den.

Også utfordringer for lærerrollen

- Arbeidsformer bør gjenspeile temaet!
- Varhet for spenninger i/mellom gruppene
- Hvor mye skal vi styre prosessen
- Refleksjon rundt egen
forforståelse/fordommer

Konklusjon

- Ansikt til ansikt gir innsikt!!!

Bengt Börjeson (2008):

”Deltagandet i kursen for både socionomstudenter og oppdragsstudenter har inneburit viktiga konsekvenser når det gæller deras respektiva subjektpositioner. Men dessa dynamiska förändringar har ulik karaktär for de båda studentgrupperna, det är fråga om ”spegelvända processer”. For socionomstudenternas del har kursen inneburit en möjlighet att forstå ”den Andre” på ett nytt sätt og for oppdragsstudenterna är den nya möjligheten att uppfatta og forstå sig själv i ett nytt ljus. Dessa olika omtolkningar inntreffar emellertid under en gemensam förutsättning: *upptäckten av oppdragsstudenternas/brukarnas möjligheter og resurser og kunskaper.* ”

